

Rapport

Draken I

Fornlämning 195, Sigtuna stad, Uppland
Arkeologisk schaktkontroll, 2000

Mats Pettersson 2002 SMUV

Inledning

I november 2000 gjordes en arkeologisk schaktkontroll i kv. Draken i Sigtuna. Orsaken var byte av trasig avloppsledning. Det arkeologiska arbetet bestod i dokumentation av schaktväggarna i det tömda avloppsschaktet, (fig. 1 och 2).

Arbetet utfördes av Sigtuna Museum under tiden 1-3, 7, 10 samt 13-15 november, delvis i samarbete med kommunens personal.

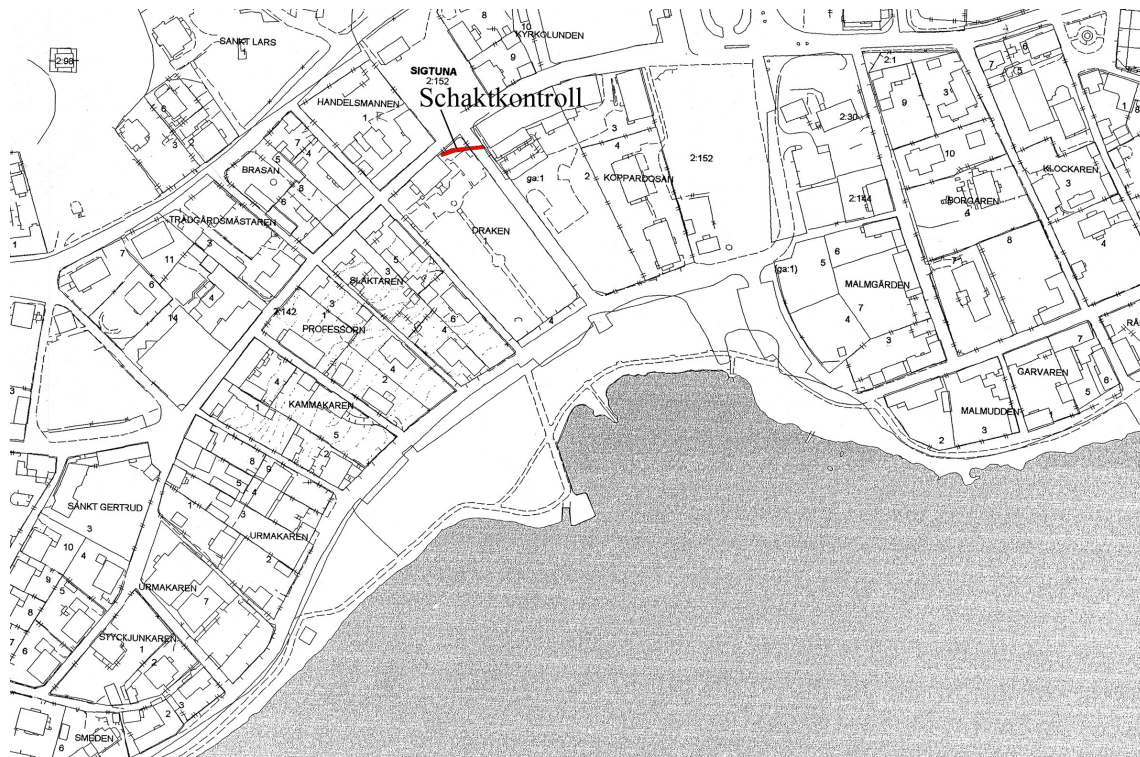

Fig. 1, Orienteringskarta med schaktets placering i staden (grundkarta: Medeltidsstaden Sigtuna).

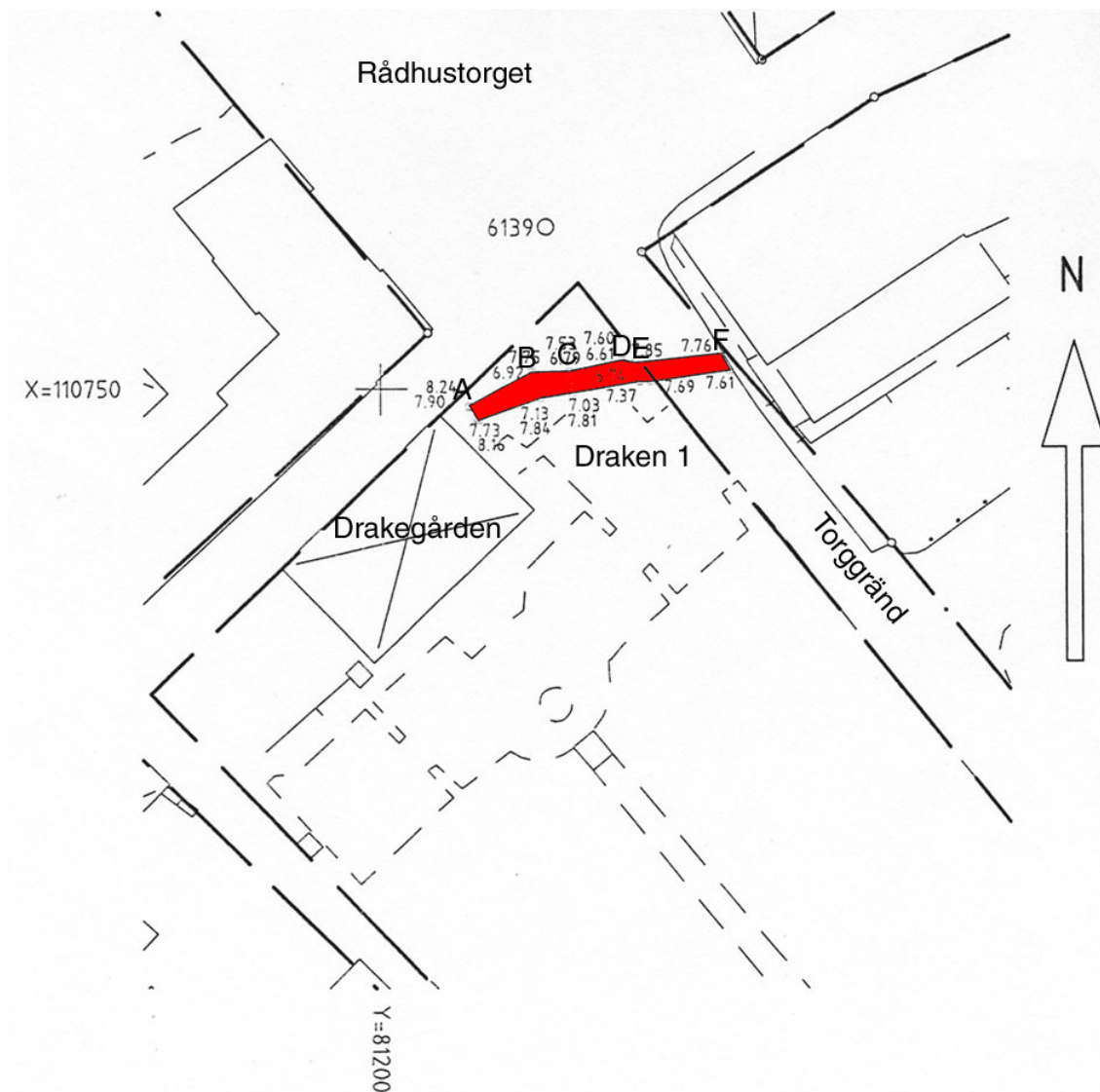

Fig. 2, visar placeringen av schaktet i förhållande till fastigheten. Profilen består av 3 delar namngivna från väster till öster, del 1/ 3 och 2/ 3 på fastigheten Draken 1 och del 3/ 3 under Torggränd (se bilaga 1).

Tidigare undersökningar

Tolkningen av de arkeologiska lagren i kv. Draken är gjord med hjälp av tidigare resultat från framför allt Torggränd, Professorn 1 och kv. Trädgårdsmästaren 9 & 10. Dessa undersökningar finns att tillgå som arkivmaterial och internrapporter och kommer vartefter att trycktas i en mindre upplaga på Sigtuna museum.

Undersökningsmetod och dokumentation

Ledningsschaktet sträckte sig från norra delen av Torggränd till nordöstra hörnet på Drakegården, (se schaktplan, fig. 2). Det hade en total längd av 20 meter var 1,0-1,7 meter brett och 1,40-1,70 meter djupt. Schaktet grävdes ur med grävmaskin. Inmätning gjordes med hjälp av totalstation av mätföretaget Metria. Inmätningen relaterades till rikets nät och finns som pdf-fil samt på papper i form av x, y och z-koordinater i en lista samt en karta med fastighetsgränser och höjdkurvor med 0,5-meters ekvidistans.

Efter att det gamla rörschaktet tömts ner till orörda kulturlager ritades och fotades den norra schaktväggen. På grund av att den södra schaktväggen täcktes av många typer av ledningar och kablar valdes den norra profilväggen ut för dokumentation. Profilen ritades i skala 1:10 och är relaterad till höjden över havet med polygonpunkt »pp 6139« som ligger i Stora gatan.

Varje lager i profilen markerades med en siffra som förklarades i en kartkommentar med motsvarande siffra. Kommentaren byggdes upp efter ett system enligt följande vad gäller utseende, bildningsmiljö och innehåll: lagernummer angavs först, därefter färg på lagret där principen ”att ange ett prefix” användes, (alltså att ange huvudfärgen sist och sätta den färg som denna drar mot först, det vill säga nyansen svartbrun är i huvudsak brun med en svart ton), efter detta angavs struktur, bildningsmiljö och innehåll samt en tolkning om hur lagret tillkommit (om lagret var avsatt på plats/ sedimenterat eller påfört/ redeponerat).

Under schaktbotten återstår uppskattningsvis 1,0-1,5 meter kulturlager.

Tolkning

I profilen kunde tre olika husfaser observeras samt en hörnhärd i det undre östra husets nordvästra hörn. Ovanpå husen i den västra delen av schaktet låg ett ca 5 cm tjockt hornspillslager, med typiska spillbitar från kamtillverkning vilket anslöt till ett starkt gult lager som var mycket finkornigt, homogent och löst. Detta lager liknar ett lager som grävdes i kvarteret Professorn 1 vintern 1999-2000 i den nordöstra delen av schaktet, (knr: 970). Lagret representerade där ett avsatt lager på en golvnivå i det främre huset på tomten. Det låg i direkt anslutning till ett tjockt hornspillslager som var en rest från kamtillverkning. Lagret är daterat till 1100-tal.

Denna fyndomständighet skulle kunna vara en ledtråd till datering och tolkning av lagren i kvarteret Draken 1 - utöver de traditionella fynden - av verksamheten på platsen.

Under västra delen av Torggränd ner mot vattnet och under dagens tomtgräns ligger en medeltida ”passage” (ca 3 meter bred) mellan de två stadsgårdar som kunde iakttas i profilen. I andra änden av schaktet - den västra - hittades stensyllar från den västra delen av ett hus, (se profil 3/3, bilaga 1). Direkt till vänster om denna låg ett rörschakt och en blymantlad elkabel i bruk som gjorde det omöjligt att undersöka nästa passage/ dropprum åt väster, (bild 1).

Totalt framkom tre husnivåer fördelade på två stadsgårdar/ tomter. På den västra sidan om passagen hittades två husnivåer och på den östra sidan tre, (bilaga 1).

Bild 1, den östra delen av profilen, under Torggränd, visar tre husfaser representerade av avsatta och påförda lager i husmiljö från 1100-tal till början av 1200-tal, profilen sedd från söder. Längst ner till vänster i bild synd platta stenar tillhörande en hörnhärd (se bilaga 1 profil 3/ 3, som har samma utsnitt), (bildnummer: 3601).

Bland de fynd som hittades kan några olika typer av keramik nämnas. A-gods (troligen A2) och Bl-gods samt äldre rödgods/ B2ä, men också några bitar B2y-gods. B2y-godset låg däremot inte bundet i ostörda kulturlager och dateras till 1400-tal eller yngre. Några sandstensbrynen hittades i botten på schaktet samt ett järnföremål. I det översta orörda lagret kom stora mängder horn- och benspill från framför allt kamtillverkning. Dateringen av husfaserna kan, utifrån nivå i stratigrafien, närvaro av tjocka hornspillslager samt de påträffade keramiktyperna, ligga i 1100-tal och till en del i 1200-tal. Tomternas och passagens placering stämmer väl överens med tidigare antagen stadsplan, (se fig. 3).

Fig. 3, schaktets placering i förhållande till en hypotetisk stadsplan vid 1100-talet (Tesch 2001).

Vad som mer kan sägas är att de övre lagren i profilen förstörts i sen tid framförallt genom ledningsarbeten. Kronologiskt kan de övre lagren representera 1300-talet och senare. De här lagren är också blandade med mycket kalkbruk och tegelflis. I de ostörda lagren finns inte något tegel.

Fyra förhållanden som talar för tolkningen av stadsgårdarnas respektive passagens placering är:

1. att brandlagren är helt orörda endast ute i det område som tolkats som passage. I hus/ tomtmiljö finns brandlagren - de brända torvtaken - orörda som sot/ kollinser överlagrade av ett tjockare orange aska/ sandlager.
2. hörnhärdens placering intill syllstenarna med de typiska brant välvda lagren av bränt torvtak/ vägg, alternativt lerklining, över stensyllen ut i passagen.
3. de typiska lageravsluten ut mot passagen.
4. tomtbredden på 8 meter och passagebredden på 3 meter.

Utifrån tidigare kända förhållande vad gäller lagertjocklek i olika delar av Sigtuna stad kan man med stor sannolikhet, utifrån den preliminära dateringen, säga att ytterligare 1,0-1,5 meter orörda kulturlager finns under ledningsschaktet i kv. Draken 1.

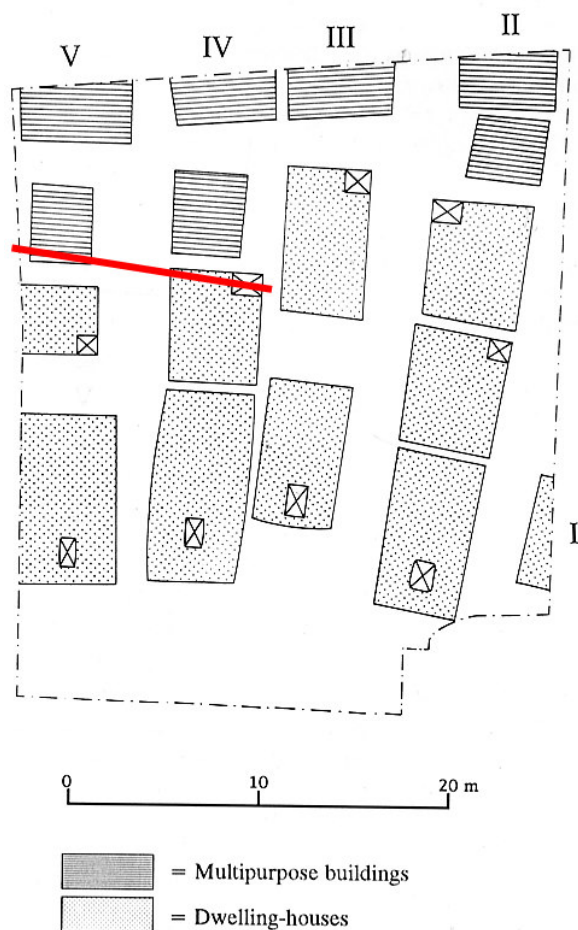

Fig. 4, visar ett snitt som representerar profilens placering i kv. Draken 1. Det är inlagt över de stadsgårdar och de zon 3-hus i kv. Trädgårdsmästaren som kan tänkas motsvara de husrester som kunde ses i profilen vid schaktkontrollen, (bild B. Pettersson 1992). Markeringens position motsvarar samma del av stadsgården med samma avstånd till Stora Gatan som det vid fastigheten Draken 1.

Sammanfattning

I den norra schaktväggen framträdde två stadsgårdar med vardera 2 respektive 3 husfaser. Två hus hade tydliga syllstensrader och ett hade en mycket tydlig hörnhärd (se bilaga 1, profil 2/ 3 och 3/ 3). Tomternas och passagens placering stämde väl överens med tidigare antagen stadsplan (se fig. 3).

Bland de fynd som hittades kan några olika typer av keramik nämnas. A-gods (troligen A2) och B1-gods samt äldre rödgods/ B2ä, men också några bitar B2y-gods. B2y-godset låg däremot inte bundet i ostörda kulturlager. Några sandstensbrynen hittades i botten på schaktet samt ett järnföremål. Ovanpå husen i den västra delen av schaktet låg ett ca 5 cm tjockt hornspillslager med typiska spillbitar från kamtillverkning, daterat (preliminärt) till 1100-tal.

Husfaserna daterades preliminärt till 1100-tal och tidigt 1200-tal genom jämförelser med resultat från tidigare grävningar i Sigtuna samt utifrån fynden av hornspill och keramik.

Utifrån tidigare kända förhållanden antas att ytterligare 1,0-1,5 meter orörd kulturjord återstår under schaktbotten.

Fältritningar, renritningar, foton, fynd och arkivhandlingar förvaras på Sigtuna Museum.

Litteraturlista

- Pettersson, B. Stadsgården - hus och hemmiljö. Makt och människor i kungens Sigtuna, 1990.
Pettersson, B. Stratigrafisk analys och bebyggelsestratigrafi..., 1993.
Pettersson, B. Stratigraphic analysis and settlement stratigraphy... Laborativ Arkeologi 8, 1995.
Tesch, S. Stad och stadsplan, 2001.

Kartor

Plan över schaktets placering med fastighetsgränser och höjdkurvor, Metria 2000.

Tekniska administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer: 2021-00-5193

Schaktkontroll

Projektleddare: Sten Tesch

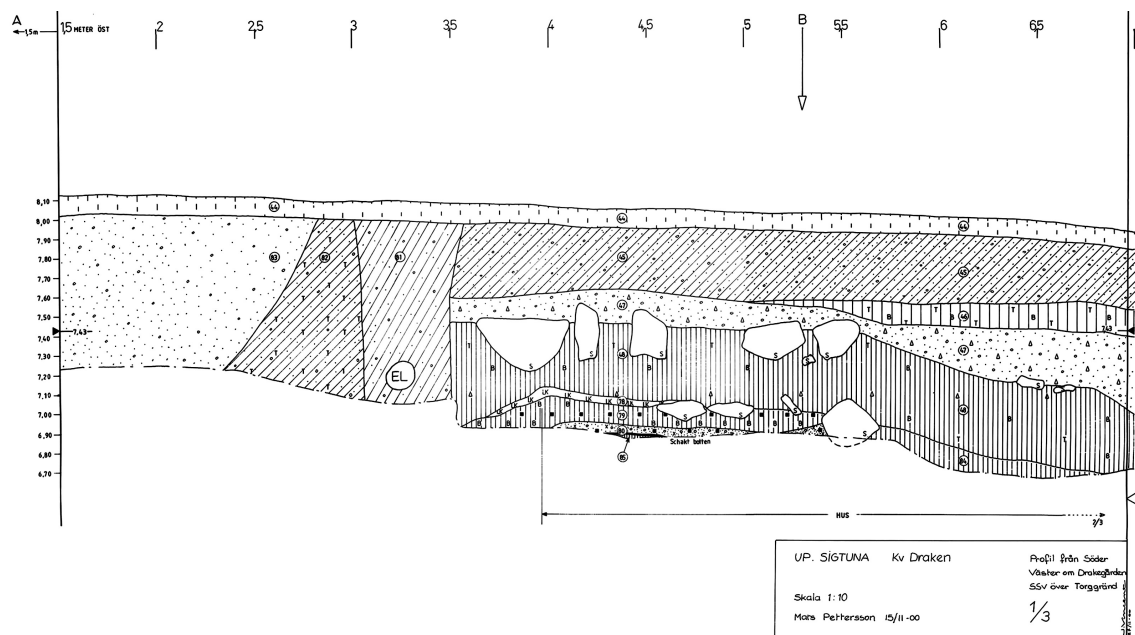
Fältpersonal: Kerstin Fogelberg och Mats Pettersson

Fältarbetstid: 1-15/ 11-2001, (periodvis).

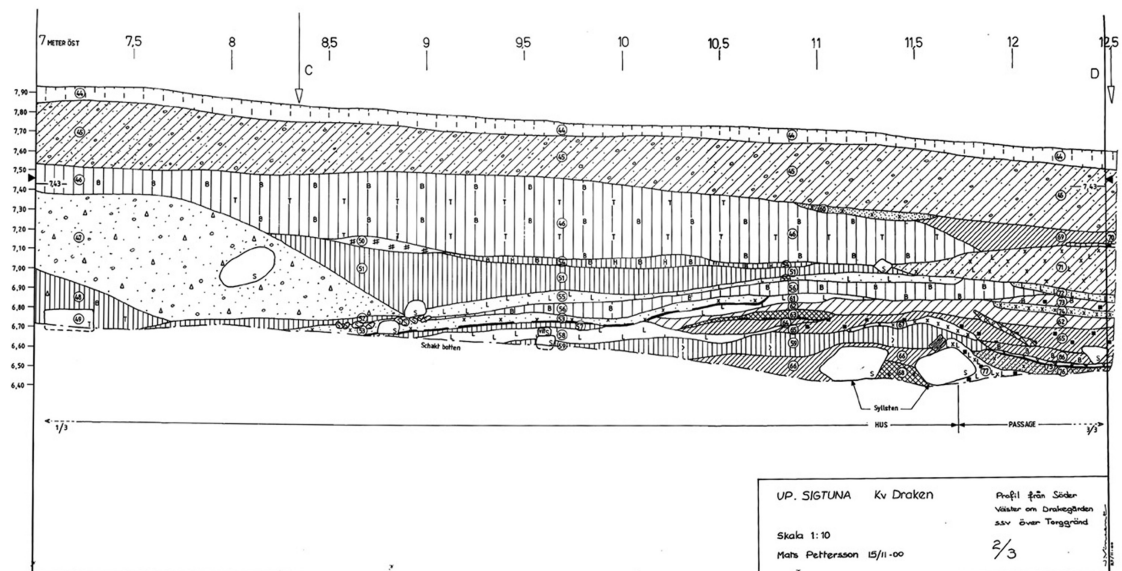
Bilagor

Profiler, bilaga 1

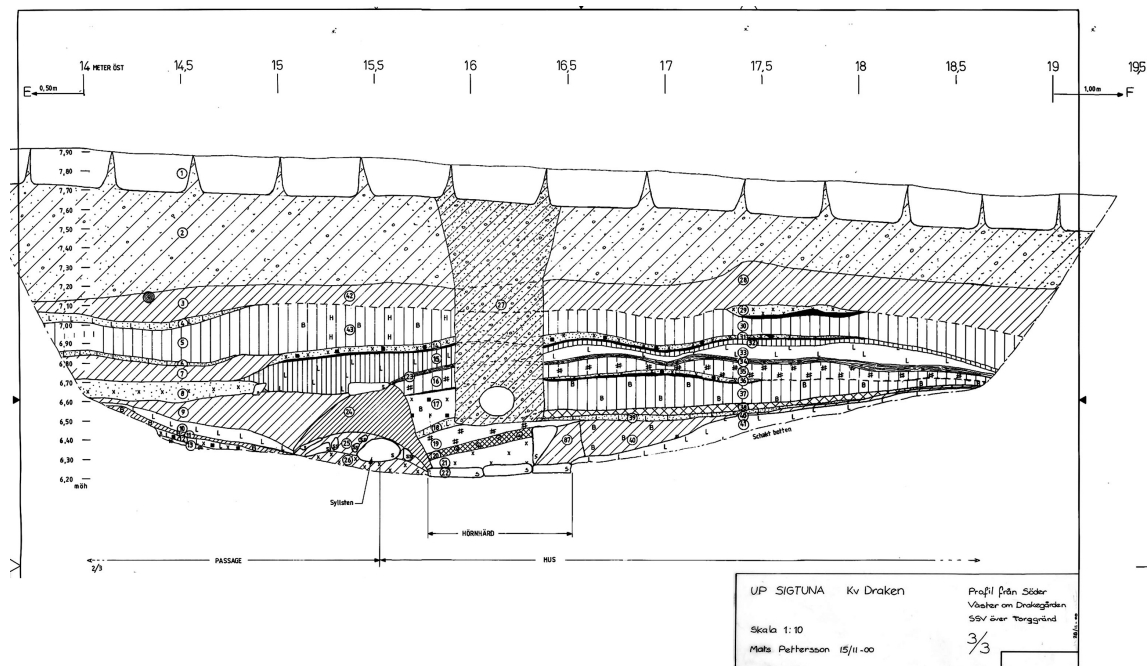
Profilerna är ritade från söder och avbildar schaktets norra vägg, där profil 3/3 ligger under Torggränd.

Profil 1/3

Profil 2/3

Profil 3/3

Lagerbeskrivning, bilaga 2

1. Asfalt.
2. Vägfyllning, grus och sand blandat med k-jord.
3. Brunsvart k-jord, påfört.
4. Grå lera med sand.
5. Svartbrun k-jord.
6. Grå lera med grus, har troligen koppling med lager 72.
7. Gråsvart k-jord med kol och ben, har troligen koppling med lager 73.
8. Orange brandlager, omgrävt, som ligger i gatumiljö. Har troligen koppling med lager 74.
9. Gråbrun k-jord, påfört, har troligen koppling med lager 62.

10. Grå lera.
11. Gulbrun k-jord med ben, har troligen koppling med lager 86.
12. Grå lera med kol och aska.
13. Ljusbrun gödsel.
14. Orange brandlager med kol och sot i botten, troligen bränt torvtak.
15. Gråbrun k-jord med inslag av lera, golvnivå med avsatt k-jord.
16. Gråbrun gödsel, avsatt.
17. Kol och sot med brända och obrända djurben.
18. Grå lera med sand, golv.
19. Ljusbrun gödsel, avsatt.
20. Kol och sot med 2-4 cm stora stenar.
21. Aska.
22. Bottenstenar till hörnhärd i hus.
23. Träpinnar med bark 1-2 cm i diameter. Pinnarna ligger i längdriktning längs med hela lagret. Kan vara rest av flätverk i vägglinje, se lager 34.
24. Svartgrå finkornig k-jord i vägglinje på hus.
25. Grå finkornig k-jord i vägglinje.
26. Grå finkornig k-jord med inslag av aska i vägglinje.
27. Avloppsschakt.
28. Brunsvart k-jord, påfört.
29. Orange brandlager med kol och sot i botten, troligen bränt torvtak.
30. Brunsvart k-jord, avsatt.
31. Orange brandlager med kol och sot i botten, troligen bränt torvtak.
32. Brun k-jord, avsatt.
33. Grå lera, golv.
34. Träpinnar med bark 1-2 cm i diameter. Pinnarna ligger i längdriktning längs med hela lagret, se lager 23. Kan vara rest av ett flätverk i vägglinje.
35. Gråbrun gödsel, avsatt.
36. Orange brandlager med kol och sot i botten, troligen bränt torvtak.
37. Brun k-jord med inslag av ben.
38. Sot och kol.
39. Grå lera med sand, golv.
40. Brun k-jord med ben avsatt.
41. Grå lera, golv.
42. Brunsvart k-jord, påfört.
43. Mörkbrun k-jord med inslag av huggspån av horn och ben från främst kamtillverkning.
44. Brunsvart trädgårdsmull, växthorisont idag.
45. Grå grusig sand, recent påfört material.
46. Gråsvart k-jord med tegel och ben, påfört lager.
47. Grus, glaciälvialt material, blandat med kalkbruk, raseringslager.
48. Svartbrun finkornig fet k-jord med ben och tegelflis och kalkbruk.
49. Stortegel, med medeltida storlek, dimension och struktur, med vitt finkornigt kalkbruk.
50. Starkt gul-grön gul gödsel, fet mycket finkornig, som har stora likheter med knr: 970 och 972 i kv. Professorn 1, 1999-2000. Båda har direkt relation till hornspillslager, avsatt.
51. Brunsvart k-jord, avsatt.
52. Gulbrun fet k-jord, avsatt.
53. Orange brandlager med sot i botten, troligen bränt torvtak.
54. Horn- och benspill, huggspån, från framförallt kamtillverkning.
55. Grå lera med grus och lite sot, golv.
56. Mörkbrun k-jord med ben, avsatt.
57. Gråbrun k-jord, avsatt.
58. Grå lera, golv.
59. Gulbrun k-jord med två sandstensbrynen, avsatt.
60. Rödorange aska med sand.
61. Grå lera, golv.
62. Gråbrun k-jord, påfört, har troligen koppling med lager 9.
63. Aska med kol och sot.
64. Svart k-jord, påfört.
65. Gråsvart k-jord med kol.
66. Svartbrun k-jord, påfört.

67. Aska.
68. Brunorange k-jord med aska, sot och kol.
69. Brunsvart k-jord, har troligen koppling med lager 3, påfört.
70. Träpinne med bark 3 cm i diameter.
71. Grå k-jord med sand och grus samt lite lerfläckar och aska.
72. Grå lera med sand och grus, har troligen koppling med lager 6.
73. Gråsvart k-jord med kol och ben, har troligen koppling med lager 7, påfört.
74. Orange brandlager, omrört, ligger utanför vägglinjen. Har troligen koppling med lager 8.
75. Aska med sot.
76. Gråsvart k-jord med sand och grus samt lite kol.
77. Grå lera med kol och aska, del av golv i vägglinje.
86. Gulbrun k-jord med ben, har troligen koppling med lager 11.

Fyndlista, bilaga 3.

Fyndregistrering Draken 2000													Thursday, November 30, 2000	
FYNDNR	PROFIL NR	PROFILL	LÖPMET	MATERIAL	SAKORD	UNDERTYP	FORMTYP	DEL	ANTAL	FRGR	DEK	BOTT	VIKT	ANMÄRKNING
1	3	26	15.5	Jäm	Odef föremål				1	O			34	
2	3	26	15.5	Jäm	Odef föremål				1	F			7	
3	3	40	17	Glimmerskiffer	Handkvam				1	F			73	
4	2	59	10	Sandsten	Bryne				1	D			35	
5	2	59	10.5	Sandsten	Bryne				1	D			241	
6	2	69	12	Keramik	Kärl	Blå	Kanna	Hank	1	D			42	
7	2	46	10.5	Keramik	Kärl	Blå	Fat	Botten	1	F		1	11	
8	2	69	12	Keramik	Kärl	Blå	Skål		1	F			2	
9	2	71	12	Keramik	Kärl	Blå ?	Krus	Buk	1				5	
10	2	66	11	Keramik	Kärl	All	Kruka	Mynning	1	D	1		38	
11	2	59	11	Keramik	Kärl	All	Kruka	Buk	1	F			7	
12	2	59	10	Keramik	Kärl	Bl	Kruka	Mynning	1				11	
13	3	2	15	Keramik	Kärl	Flintgods	Kruka	Botten	1	F		1	2	
14	2	64	10.5	Keramik	Kärl	Cl	Krus	Mynning	1	F			8	
15	1	78	3.5	Lera	Lerklining				2				78	Kraftigt sintrad i ytan
16	1	78	4.5	Lera	Lerklining				7				104	
17	2	48	7	Keramik	Tegel				5	F			135	Tegellis med kalkbruk
18	2	48	7	Keramik	Tegel				1	D			1513	
19	2	48	7	Kalkbruk					0				557	
20	2	48	7	Kalksten	Fossil				1	D			41	Ortoceratt
21	3	43	15.5	Hom	Hantverksspill	Ben/hornhantv			13				10	Kammtilverkning
22	3	43	16.5	Ben	Hantverksspill	Ben/hornhantv			1	K			22	Kammtilverkning, ändel av mellanhandsben- eller fot från ko.
23	2	54	9.5	Hom	Hantverksspill	Ben/hornhantv			14				388	Kammtilverkning, alghorn.
24	2	54	10	Ben	Hantverksspill	Ben/hornhantv			1				39	Kammtilverkning, ändel från mellanhandsben- eller fot av ko.
25	2	54	10.5	Hom	Hantverksspill	Ben/hornhantv			1				44	Kammtilverkning.